

Nr 185.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om framläggande av förslag om en tioårsplan för upprustning av eftersatta sociala vårdområden.

(3:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Söderquist* och *Axel Andersson* (I: 130) samt den andra inom andra kammaren av herr *Wedén m. fl.* (II: 170), har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t för 1952 års riksdag måtte med ledning av redan gjorda utredningar och eventuellt erforderliga ytterligare sådana framlägga förslag om en tioårsplan för upp- rustning av eftersatta vårdområden i enlighet med i motionerna angivna synpunkter.

I motionerna anföres bl. a., att allmän enighet råder om att de svenska statsmakterna i nuvarande läge i alldeles särskild grad måste beakta sparsamhetskravet. Ingen huvuddel av det allmännas verksamhet kan därvid principiellt undantagas. När det gäller det socialpolitiska fältet, som helhet betraktat, äro motionärerna emellertid av den uppfattningen, att det statsfinansiella läge, som statsverkspropositionen visar, icke kan motivera åtgärder, som skulle leda till en genomsnittlig nedpressning av den sociala nivå vi uppnått. Däremot är det säkerligen möjligt, att genom förenklings- och rationaliseringsåtgärder beträffande administrativa organ och metoder, som användas för att verkställa de sociala åtgärderna, uppnå icke oväsentliga besparingar, utan att någon sådan nedpressning inträffar.

Om än således vår sociala utvecklingsgrad som helhet betraktad är hög och utsikterna att bibehålla densamma icke behöva bedömas pessimistiskt, vilja motionärerna med skärpa, liksom skett i tidigare sammanhang, framhålla, att inom det sociala fältet finnas områden, som måste betecknas som i hög grad eftersatta och som, så långt ifrån att vara representativa för ett socialt mönstersamhälle, i stället framstå som mycket mörka inslag i bilden. De avsnitt som här framförallt träda i förgrunden äro enligt motionärerna sinnessjukvården, vården av den missanpassade ungdomen, fångvården och alkoholistvården.

Dessa områden måste enligt motionärerna, måhända tillsammans med ett eller annat ytterligare, anses befinna sig i en undantagsställning. Pro-

blemet för dem är ju i ännu mycket högre grad än för övriga socialvårdsområden icke blott att bibehålla utan att förbättra det nuvarande tillståndet. Samtidigt föreligger enligt motionärernas mening risker för att det statsfinansiella lägets åtstramning kan medföra, att eftersläpningen på dessa områden bibehålles och att missförhållandena i betydande utsträckning kunna bli bestående eller rent av på några punkter ytterligare förvärras. Angivna vårdområden stå enligt motionärerna inför hotet av en avhumanisering, som i vissa avseenden redan börjat.

Denna utveckling anses icke kunna få fortgå. Rådande missförhållanden kunna icke ytterligare få förvärras. Tvärtom anses det vara nödvändigt, att statsmakterna med större energi och allvar överväga hur det skall vara möjligt att, trots det pressade ekonomiska läget, genomföra väsentliga förbättringar inom dessa vårdområden, förbättringar som genom verkställda utredningar redan äro i viss mån förberedda. Att detta icke kan ske så snabbt, som i och för sig önskvärt vore, är tyvärr tydligt. Desto angelägnare är det, att ett noggrant planeringsarbete kommer till stånd, för att klarlägga möjligheterna att även under mindre gynnsamma statsfinansiella förhållanden etappvis under t. ex. en tioårsperiod föra upp dessa avsnitt av socialvården i nivå med övriga. Motionärerna skulle anse det värdefullt, om en tioårsplan för de eftersatta vårdområdenas upprustning under nästa år kunde föreläggas riksdagen. Denna plan bör även innefatta en avvägning av angelägenhetsgraden hos behoven, dels de olika vårdområdena emellan och dels inom varje vårdområde för sig. Även om det ekonomiska läget framdeles kan komma att uppvisa så stora variationer att modifierationer i en sådan plan bli motiverade, är det likväl av värde att göra en avvägning av här skisserat slag liksom att kunna registrera de avvikelser från planen, som kunna komma att ifrågasättas.

Beträffande de skäl, motionärerna i övrigt anfört till stöd för sitt förslag, hänvisas till motionen II: 170.

Utskottet. Med anledning av den i motionerna lämnade uppgiften, att någon förbättring av vårdförhållandena för de sinnessjuka icke inträffat under senare år utan att dessa förhållanden i stället i betydande utsträckning försämrats har utskottet under hand inhämtat uppgifter från medicinalstyrelsen varav framgår, att de investeringar i byggnader, utrustning och personal, som gjorts av statsmakterna under de senaste åren, anses ha medfört att en visserligen långsam, men likväl märkbar höjning av sjukhusens möjligheter att giva en mera tillfredsställande vård kommit till stånd. Med anledning av uppgiften i motionerna, att bristen på personal inom detta område fortfarande är alarmerande, har utskottet under hand inhämtat att medicinalstyrelsen på senaste tid förmärkt en lättnad vid flertalet sinnessjukhus i den tidigare besvärande personalsituationer åtminstone vad angår manlig personal.

Vad angår de olika vårdområden, som avses i motionen, vill utskottet erinra att 1950 års riksdag i princip godkänt en generalplan för *sinnessjukvården*, i korthet innebärande, att man tills vidare bör sikta på att fram till år 1965 åvägabringa ca 18 000 rationellt ordnade vårdplatser å statliga sinnessjukhus och samtidigt räkna med dels en ökning av patientomsättningen med omkring 10 procent och dels en utbyggnad av familjevården från 2,7 till 5 procent av totala antalet vårdbehövande. Bland utredningar, som f. n. syssla med delproblem i mer eller mindre direkt anslutning till denna generalplan, vill utskottet nämna 1948 års sinnesslö-vårdssakkunniga, 1949 års kommitté för sinnessjukvårdspersonalens utbildning, tillsynskommittén samt kommittén för den fortsatta handläggningen av frågorna om modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen.

Vad angår vården av den missanpassade ungdomen och särskilt den *psykiska barna- och ungdomsvården* vill utskottet framhålla, att den väsentliga orsaken till att denna vård icke kunnat utbyggas i avsedd utsträckning torde vara bristen på specialutbildade läkare. 1948 års läkarutbildningskommitté bör enligt sina direktiv ägna särskild uppmärksamhet åt ämnesområdet psykiatri. Andra frågor berörande vården av missanpassad ungdom ha för utredning anförtrots 1946 års kommitté för den halvöppna barnvården och ungdomsvårdsskoleutredningen.

För *fångvårdens* del har 1950 års riksdag i stort sett anslutit sig till av chefen för justitiedepartementet uppdragna riktlinjer för denna vårdforms framtida organisation i huvudsak innebärande att den erforderliga organisationen uppdelas i tre etapper, den första avseende ungdomsbehandlingen, den andra det abnormala eller eljest svårskötta klienteletts behandlingsfrågor och den sista etappen anstaltsfrågorna för det klientel som icke kräver specialbehandling samt för de häktade. Av utredningar på detta område vill utskottet särskilt nämna strafflagberedningen, till vilken bl. a. överlämnats utskottets av riksdagen godkända utlåtande den 28 maj 1937, nr 187, med begäran om utredning rörande inrättandet av ett centralt organ för en planmässig organisation av de statliga och statsunderstödda anstalterna för asociala individer. Ungdomsvårdskommittén har under utredning frågor rörande bl. a. åtgärder för bekämpande av ungdomsbrottligheten och åtgärder för en förbättrad ungdomsvård. Under innevarande år ha tillsatts två kommittéer med uppdrag att skyndsamt verkställa utredningar rörande åtgärder för förbättring av förhållandena inom fångvården och rörande den i motionen åsyftade nya ungdomsanstalten.

Grundläggande problem på *alkoholstuvårdens* område äro föremål för utredning inom 1944 års nykterhetskommitté.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att det beträngda läget för i motionerna avsedda vårdområden sedan länge uppmärksammats av statsmakterna. Riktlinjer för åstadkommande av en tillfredsställande ordning

för vissa av dessa områden ha redan godkänts av riksdagen, medan för andra områden de grundläggande utredningarna äro i gång.

Utskottet har tidigare i skilda sammanhang framhållit angelägenheten av förbättringar på ifrågavarande vårdområden. Även därutinnan är utskottet ense med motionärerna, att en noggrann planläggning och en noggrann avvägning mellan de olika vårdformerna måste föregå de erforderliga reformerna. Däremot kan utskottet icke helt dela motionärernas tro på värdet av tioårsplaner eller planer avseende annan jämförlig tidrymd.

Möjligheterna att förbättra den vård, som meddelas av samhället, äro i sista hand beroende av samhällets ekonomiska bärkraft. Vid genomförandet av planer, varom här är fråga, är man därför nödsakad anpassa sig efter utvecklingen i detta avseende med alla de möjligheter till omkastningar, den rymmer. Förutom av den ekonomiska utvecklingen äro sådana planer för sitt genomförande beroende av tillgång på byggnader och annan utrustning. Ytterligare kräva planerna tillgång till tillräcklig och lämpligt utbildad personal. Uppfattningarna rörande lämpliga former för samhällsomhändertagande och behandling kunna också undergå genomgripande förändringar, vilket under perioder av energisk och djupgående forskning kan ske på relativt kort tid. Det saknas inom svensk offentlig förvaltning icke exempel på att framlagda planer till följd av bristande hänsyn till någon av dessa omständigheter visat sig sakna praktiska förutsättningar för sitt genomförande. Slutligen får icke förbises risken av att en alltför strikt upplagd och alltför energiskt fasthållen tioårsplan kan skymma blicken för möjligheterna att under årens lopp genomföra mindre omfattande men därför icke mindre värdefulla reformer.

Med hänsyn till det anförda är utskottet icke berett tillstyrka en skrivelse av i motionerna angivet innehåll.

Under återopande härav får utskottet hemställa,

att motionerna I: 130 och II: 170 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 november 1951.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 184, dock att herr Söderquist deltagit i stället för herr Ohlon.

RESERVATION

av herrar *Söderquist*, *Wedén* och *Larsson* i Stockholm.

2 — *Bihang till riksdagens protokoll 1951. 6 saml. Nr 184—185.*